

Noch in de verdediging, noch in den opbouw van de waarheid bleek de kerk het hulpmiddel der Griekse filosofie te willen missen.

Achtereenlopend werd het christendom voor drie problemen geplaatst, waarin ook de logica (in den ruimsten zin van het woord) een rol speelde.

Het eerste was het theologische probleem, de vraag van de Driepersoonlijkheid Gods.

Het tweede was het christologische probleem, de vraag naar de verhouding van de twee naturen van Christus.

En het derde was het anthropologische (op den mensch betrekking hebbende) probleem, namelijk de vraag van de wilsvrijheid van den mensch in verband met het feit van de erfzonde.

Nu zijn al de ketteren, die in dezen rouwenstrijd de kerk tot bezinning en verantwoording dwongen, in hun redeneermethode eigenlijk rationalisten geweest.

Arius, die de Godheid van Christus loochende, Nestorius en Eutyches, die de traditionele opvatting van de verhouding der twee naturen in Christus bestreden, en vooral Pelagius, die de waarheid der erfzonde ontkennde, — zij allen kwamen, zelfs wanneer zij de Schrift aanhaalden om hun zienswijze te steunen, met argumenten, die aan de wijsbegeerte waren ontleend. Zij stelden de rede tegenover het onredelijke, en dwongen dus de kerk de redelijkheid des geloofs te stellen tegenover de schijnredelijkheid, die ontsproot uit het ongelooft.

Dit geschiedde door de daad van het belijden. Maar belijden is vrucht van bezinnen. Het belijden is niet mogelijk zonder afleiding, begripsvorming, oordeel, conclusie. Het eischt vergelijkend, discursief, denken, systematisering, in één woord theologie, en theologie is toch eigenlijk christelijke wijsbegeerte, althans opbouw van het geloof met behulp van de wijsbegeerte.

Hoewel sober gesteld, verraden de belijdenissen van Nicea en Athanasius den redeneergeest, waarvan de kerk zich bediende om de geloofswaarheden, tegenover de genoemde ketteren, ook redelijk aanneemelijk te maken.

Niet alleen gaf de kerk nieuwe begripsbeschrijving door woorden als Drieheid, Personen, substantie, vermenig, — maar ook stelde zij een heel serie waarheden in het gelid, zij smeet een aantal dogma's tot één keten samen, op een manier, die duidelijk aan de methodes der Griekse scholen herinnert.

Men kan zelfs, zonder onbescheiden te zijn, zeggen, dat in deze belijdenissen het verstandelijk formulieren de spontaan-naïve geloofsuiting eenigszins belemmert, zoodat het gemoed bij het lezen zich niet bevredigd gevoelt.

Daaruit is het dan ook te verklaren, dat deze „geloofssommen" in de kerk nooit populair zijn geworden.

Het volk wil wel Theologie, maar de theologie mag niet rieken naar de wijgegerige keuken.

B. W.

LITERATUUR EN KUNST.

Nieuwe Boeken.

P. J. Cohen De Vries, *Kinderen uit m'n klas*.

De „kinderpsychologie", de psychologische beschouwing van de kindersiel, is in den laatste tijd in de literatuur aan de orde van den dag.

Misschien is het een nieuwe reactievorm tegen de verdwazing der tendenz-literatuur; of het is een logisch gevolg van het feit, dat tegenwoordig zoo veel vrouwen als schrijfster optreden, waar geen onderwerp zoozeer aansluit bij de diepste innerlijkheid van de ziel der vrouw, als dit; mogelijk ook is het een symptoom, een kenteeken van beginnende genezing van de door allerlei ziekelijkheid verworpen psychologische analyse. In ieder geval is het een feit, een feit, dat voor ieder, die de moderne letterkunde eenigszins kent, duidelijk is.

Marie Schmitz met haar „Marietje", Carry van Bruggen met haar nieuwsten, bekroonden roman „Het huisje aan de sloot", of „Avontuurtjes", Mevr. v. Hille-Gaerthé, Mevr. Kooy-van Zeggelen, Mevr. Boudier-Bakker en zoovele andere schrijfsters geven er de bewijzen van. En ook het boek, dat we thans bespreken moeten is een proeve van dit soort en dan in z'n eenvoud een van de beste. Ik acht het van veel belang de lezers (en vooral de lezeressen) van ons blad er op te wijzen, want al is het niet uit een christelijke overtuiging geschreven, 't is een boek, dat onze waardeering ten volle verdient.

Mevr. P. J. Cohen de Vries begon haar schetsen in de „Nieuwe Rotterdamsche Courant", en „de kinderen uit m'n klas" werden door de lezers van dat blad zeer hartelijk ontvangen. Volkomen begrijpelijk verwierven ze zich „vele vrienden" en ontvingen zelfs herhaaldelijk de uitnodiging, om nog eens en dan te samen te verschijnen; toen ze gebundeld verschenen, was de eerste druk in enkele maanden tijds uitverkocht. Zeker is dit alles bewijs, dat ons land veel kindervrienden rijk is, zooals de schrijfster zegt in het voorbericht voor den tweeden druk, maar niet minder is het een blijk van de waardeering, die dit aardige boek

je rechtmatig toekomt. Want niet alleen literair-psychologisch, als bijdrage tot de dusgenoemde „Kinderkennis uit de literatuur" is het voortreffelijk, of als proeve van praktische paedagogiek, maar ook als belletristiek, als lectuur is het m.i. een verrijking.

Men meene niet een nieuwen roman te zullen lezen, als het werk der bovengenoemde schrijfsters is, of een verhalen-bundel, of breed-uitgewerkte schetsen-verzameling — 't boekje is niets dan een collectie miniatuurtjes, maar dan — fijn van kleur als deze altijd zijn en warm; eenvoudige kinderportretjes geeft het, maar geschilderd met de toewijding, die voortvloeit uit een liefdevol hart. En ik twijfel niet, of de lectuur zal u evenzeer een genot zijn, als ze het mij is geweest.

De schrijfster is (of is geweest) onderwijzeres in de lagere klassen van een Amsterdamsche volkschool, en de kinderen uit haar klas zijn dus volk-kinderen, dikwijls uit de maatschappelijk laagste kringen. Daarom komen we met dit boekje in een sfeer, die we eigenlijk niet kennen, een sfeer van armoede, van gebrek aan beschaving, van orde-loosheid soms, maar ook van echte, gezonde volks-humor en komische volks-opvoedkunde. En de schrijfster verdient bewondering voor haar goeden kijk op het volksleven evenzeer als voor haar meeleven in de noden daarvan. Ze ziet de kinderen steeds als de producten van de huiselijke opvoeding en weet daardoor veel te vergeven, omdat ze veel begrijpt. Het medelijden, dat wel een eerste vereischte zal zijn voor hen, die aan de kinderen der armoede onderwijs te geven hebben, trilt heel het boekje door: het meeleven met de kinderen, het liefdevol leiden van hun eerste schreden buiten het huurtje, waar ze thuis zijn en welks levens-toon ze hebben aangenomen, een toon, die zoo heel anders is dan wat de school vordert. Ook het begripen van de kindersiel, moeilijker weer dan in eenig ander verband, omdat zoo groot verschil in levens-milieus „juffrouw" en kind scheidt, moeilijker ook, omdat deze kinderen door hun uiterlijk, hun manieren, hun taal (echt Amsterdamsch van de straat) zoo weinig aantrekkelijks hebben voor menschen van een anderen levensstand.

Waarlijk, dit boekje geeft, wat een der recensenten noemt „Kinderleven gezien door den goud-blauwen nevel der liefde".

Van de 17 schetsen uit dit geschrift zelf iets te doen zien, is niet mogelijk; ze zijn alle even mooi, alle ook weer geheel anders. Jongens en meisjes verbeurten elkaar en telkens hebben we weer te doen met een nieuwe openbaring van de kindersiel, telkens ook weer verwonderen we ons over den fijnen tact, waarmee de onderwijzeres deze vogels van diverse pluimage wist te winnen. Nu eens lukte het door toegevendheid of geduld, dan door een op 't juiste moment gesproken vriendelijk woord, of door een toevallige ingeving, maar nooit is sprake van harde middelen.

Alleen al door dezen laatste trek is dit boekje belangrijk; want het is de demonstratie aan feiten van een der eerste en groote paedagogische beginselen, dat met vriendelijkheid, met trots alles volhoudende toewijding alles, en met hardheid niets te bereiken valt.

Tal van goede momenten biedt dit geschrift, maar 't mooiste zijn voor mij de schetsen van „t Prinsje", 't fijne kereltje uit een glazenwassersgezin, aan wien alles even teer en zuiver is, zoodat hij door de schrijfster wordt voorgesteld als een door booze handen ontvoerd vorsten-kind, en „Immetje", een frisch en proper blondje van wat beter milieu, dat op de vraag hoe moeder haar noemt, 't ronde kopje (heft) en met een hoog stemmetje zingt: Immy... en als 'k heel zoet ben dan zegt ze Schattepoes".

Hiermee is echter volstrekt niet gezegd, dat de andere schetsen niet mooi zouden zijn. Dan noem ik maar de bepaald ontroerende beschrijving van „Elsje", of van „Juudje", het vrouwelijke kind uit 't negotie-gezin, of van „Gaassie" (= Gijssje), die zoo graag zoet wezen wil, maar 't niet geen mogelijkheid kan, of van het brave „Mientje", die „niet van het pad der deugd af te krijgen" was, hoe vaak haar de verleiding besloep en wier bank daarom was een „Sanatorium voor onrustige zielen", enz. De wijze van vertellen is daarbij zoo geestig en de toon zoo door en door gezond, dat nog veel meer leven komt in het op zichzelf al levendig schoollokaal.

Ik zei al, na te vertellen is geen der schetsen en dat zit voor een groot deel ook in den trant van beschrijven. Daarom ook behoort dit boekje zonder twijfel thuis in de literatuur.

Van bijzondere waarde zijn ook de vele paedagogische opmerkingen, die de schrijfster tusschen de regels door maakt. Met de paedagogiek als vak van wetenschap hebben ze doorgaans geen relatie verwantschap, maar voor menigeen zullen ze meer waarde hebben dan een of andere lange paragraaf uit hun leerboek voor paedagogiek. Want ze zijn ontleend aan de praktijk van iemand, die de aangeboren gave heeft van met kinderen om te gaan, en wier kijk op het kind onder elke omstandigheid van betekenis is. Zoo b.v. deze uitspraak:

„Je hoeft de kinderen heusch niet zooveel goed te doen, je hoeft ze niet aan de haken, niet overmatig te prijzen, geen presentjes te geven of prijzen uit te loven. Als je met je min of meer vergrofd en afgestompt gevoel van volwassene maar niet al te veel en te vaak over hun ziel krast, zullen ze je steeds weer beloonen met een schat van genegenheid en roerend kindervertrouwen."

Of deze passage, die waard was als een soort grondwets-artikel op alle voor het onderwijs opleidende scholen uit 't hoofd geleerd te worden:

„Hoe vaker je je opwindt, hoe kwajer je je maakt, hoe driftiger je wordt, — hoe verder je je doel voorbij schiet. Ten eerste verstoor je den geregelden gang van de les, ten tweede plant je de onrust van je eigen ziel ook op de kinderen over. Een deel wordt bang voor die booze stem en die groote oogen van de juffrouw, een deel ook amuseert zich kostelijk als bij een vertooning van de poppenkast (daar immers is 't kijken en 't razie-maken ook altijd 't allermeest) en de rest luistert heelemaal niet en zoekt z'n amusement maar zoolang op z'n eigen houtje. Van verbetering van den zondaar (of zondaars — hoe meer je er tegelijk „en gros" wilt hemoraliseren, hoe kleiner de resultaten) natuurlijk geen sprake."

Wie als toekomstig onderwijzer zoodanige uitspraak goed in zich opneemt, heeft een les voor z'n leven gehad, die hem rijke vruchten opbrengen zal.

Bijzonder goed zijn ook de omlijstingen, waarin de miniatuurtjes zijn gevat; algemeene opmerkingen over het kind en de kindersiel, die weer van dezelfde scherpe visie getuigen.

Zoo:

„'t Is ook niet uit een boekje te leeren, het leiden van kinderen, want het is zuiver een kwestie van intuïtie. Je moet voelen wat voor een kind belangrijk is en wat niet, wat hem verheugt of bedroeft — en bovenal: wat hem kwekt, wat z'n oergevoel of z'n rechtvaardigheidsgevoel beledigt."

En even verder, deze aardige karakter-teekening:

„De wereld bestaat uit ooms en tantes, koekjes en bonbons zijn overal gratis verkrijgbaar, een veld-bloempje, een blank kiezelsteentje zijn niet genoeg te waardeeren schatten, een vlechtmatje (liefst rood-met-goud of blauw-met-zilver) is oneindig veel mooier dan Moeder's Perzische kleedje, de hond van den melkboer is een zeer gezien persoon, wiens relatie op hoogen prijs wordt gesteld, met de schillenkar een eindje mee mogen rijden behoort tot de grootste genoegens, den „Daco-man" een uurtje helpen, tot de hoogste onderscheidingen."

Ook om zulke, van belangstellend waarnemen sprekende opmerkingen is de lectuur van dit boekje een genot.

Ik heb maar hier en daar iets van het vele mooie uit dit geschrift kunnen doen zien, maar toch genoeg, hoop ik, om te motiveeren m'n zeggen, dat het onze waardeering ten volle verdient.

Met name voor hen, die het onderwijs dienen of zich er toe voorbereiden is het van groote betekenis. Voor hen is het een leesboek, maar niet minder een leerboek. Een dame, die meerdere jaren de kleinste kinderen van haar school heeft onderwezen, zei me, toen ze het boekje gelezen had: „ik wilde wel, dat ik dit boekje gekend had in den tijd, dien ik bij 't onderwijs was. 'k Zou vele dingen heel wat beter gedaan hebben". Allicht kunnen velen, die thans voor de klas staan, na de lectuur van dit boekje, zoodanige conclusie in de praktijk omzetten.

Nog één opmerking sta men mij toe. Er zullen onder onze christelijke onderwijzers en onderwijzeressen ongetwijfeld ook menschen zijn van dezelfde gaven als de schrijfster van dit boekje, van denzelfden tact, psychologische kracht, liefde voor hun leerlingen. Zou dan niet een van hen ons kunnen verrijken met zoodanig boekje over kinderen uit zijn of haar klas, d.i. kinderen van een christelijke school?

Dan zou het belangrijkste element, dat we thans missen in het treffelijke boekje van Mevr. Cohen de Vries, ook tot z'n recht kunnen komen, n.l. de basis, die alle christelijk onderwijs draagt, liefde tot den Christus en de begeerte om de kleinen te brengen tot Hem, die zelf de kinderens tot Zich riep.

Wanneer zoodanig geschrift dan voorts dezelfde qualiteiten had, psychologisch, paedagogisch, stylistisch als „Kinderen uit m'n klas", zou het een bezit van waarde zijn voor ieder, die in het christelijk onderwijs zijn levenstaak vindt. C. T.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

De Nationale Christelijke Conferentie te Schanghat

I.

China is en blijft het land der wonderlijkheden. In onze jeugd prikkelde het onze verbeelding, en verbonden wij aan zijn naam allerlei sprookjesachtige voorstellingen. Later komt het land ons naderbij, en verliest dan veel van zijn schoonheid; maar merkwaardig blijft het.

De oppervlakte van het reuzenland is ongeveer gelijk aan geheel Europa, en zijn bevolking van 400 à 425 miljoen verschilt ook niet veel van die